

היכלי תורה

שיעורי תורה

ערש"ק פרשת בהעלתך י סיון תשסח ♦ דף היומי בבלי: סוטה כ ירושלמי: כתובות כח

הרק אך במשה דבר ה' הלא גם בנו דבר... (יב ב)

יש לפרש כוונת דבריהם על פי מה שנתבאר בגמרא (סנהדרין פט ב) תני תנא קמיה דרב חסדא, הכובש את נבואתו לוקה, כלומר, נביא שנאמרה לו נבואה שיאמרה לישראל, וכבשה ולא אמרה, לוקה. והקשתה הגמרא, כיצד יוכלו בית דין להלקותו, והלא אין חיוב מלקות בלי עדים והתראה, מי יתרה בו ומי יעיד בו. מתרצת הגמרא: אמר אביי, חבריה נביאי, שאחיו הנביאים מתרים בו ומעידים עליו. חזרה הגמרא לשאלו: מנא ידעי. אמר אביי, דכתיב 'כי לא יעשה ה' אלקים דבר כי אם גלה סודו אל עבדיו הנביאים'. נמצא מעתה כי כל נבואה הנאמרת לנביא, שומעים אותה כל אחיו הנביאים, אלא שאותו נביא שלו ניתנה הנבואה שיאמרנה, הרי הוא מצווה עליה, ואם לא אמרה הרי הוא לוקה.

כאשר ציוה הקדוש ברוך הוא למשה בסיני 'לך אמור להם שובו לכם לאהליכם ואתה פה עמד עמדי', שמעו נבואה זו גם אהרן ומרים. אלא שכוונת הדברים 'פה עמד עמדי' תתכן בשני אופנים, או שנצטוו שיפרוש מן האשה, והיינו שכאשר ציוה הקדוש ברוך הוא לישראל לשוב לאהליהם מנע את משה מלשוב לביתו, או שהיתה הכוונה רק לארבעים יום שהיה משה בהר.

זו היתה טענת אהרון ומרים 'הרק אך במשה דבר ה' וכי רק הוא שמע את הדבור 'פה עמד עמדי'. 'הלא גם בנו דבר', הרי גם אנחנו שמענו כשנאמר לו הציווי, ומדוע גזר על עצמו פרישה מאשתו, הרי פירוש הציווי היה רק על פרישת ארבעים יום, ולא שיפרוש לגמרי מביתו.

על זה באה הנבואה לאהרן ומרים והשיבה על טענתם: 'פה אל פה אדבר', כי הפירוש האמתי לפרש את הציווי שנאמר למשה רבנו 'פה עמד עמדי', נמסר רק למשה רבנו לבדו, וכאילו אמרתיו לו בפירוש שיפרוש מן האשה.

ע"פ שנות חיים

äúøàôúá äøú

äøúä éãî àì úøéù

òéãâî ä éãääé îääéø øääî éâúî 6,7,8 í éãâî ò

אלפים ניצלו את ההזדמנות ורכשו ש"ס עוץ והדר מהדורת פריעדמאן

בשבוע שעבר הסתיים המבצע הגדול עליו הכריזו ב'עוץ והדר' לקראת חג השבועות, שבמסגרתו רכשו אלפים את הש"ס 'עוץ והדר - מהדורת פריעדמאן' במהדורה החדשה והמורחבת, וקיבלו במתנה את ששת כרכי 'משנה ברורה - עוץ והדר' בפורמט ענק, מנוקד ומוגה בתוספת אלפי מראי מקומות וציטוטים, בפאר ובהדר שטרם נראה כמותם. כל אלו לא מסתירים את התרגשותם עם קבלת הספרים ומתוודעים ל'אור חדש' המאיר את ביתם.

הש"ס המורחב נערך במשך שנים רבות באופן מחודש ומדוקדק. במהדורה זו נוספו בין היתר, ספר 'הערך' לרבינו נתן, 'עין משפט' השלם הכולל את כל דברי הרמב"ם והשולחן ערוך, ונערכו כל ספרי רבותינו בעלי התוספות (הרי"ד, רבינו פרץ והרא"ש) עם הגהות והוספות מגדולי ישראל.

מהדורת הש"ס המורחב מופיעה בעשרים וחמשה כרכים מהודרים, בפורמט בינוני בגובה 31 ס"מ, המותאמים והנוחים ביותר ללימוד ממושך ומעמיק. כרכי מהדורה זו גם מודפסים בהדפסה מאירת עיניים על נייר תוצרת חוץ, איכותי ומשובח.

בכל משך תקופת המבצע הוצף מוקד ההזמנות בהזמנות של אלפים אשר בחרו להכניס את האור לביתם, ונרכשו סטים רבים על ידי מבקשי התורה. מלבד אלפי החתנים אשר נהנו לקבל את ש"ס 'עוץ והדר', היו גם רבים שניצלו את ההזדמנות על מנת להחליף את הש"ס הישן שבביתם, וליהנות מש"ס שהועדף על ידי כל גדולי הדור. גם בעלי חנויות הספרים מדווחים כי רבים הם שצבאו על דלתותיהם לרכישת הש"ס במסגרת המבצע.

במבצע האחרון, מלבד ההוזלה במחיר הש"ס, קיבלו הרוכשים יחד עמו את 'משנה ברורה' המהודר ששינה את סדר ההלכה בעולם התורה, והשביח את משנתם של לומדי 'משנה ברורה'. ממקוד ההזמנות נמסר כי אף אלו שהזמינו ביום ו' את הש"ס, קבלו אותו עוד לפני כניסת החג וזאת בעזרת שירותיה של חברת שליחויות מהגדולות בארץ.

לימוד תורה לאשה שכוונתה לשם שמים

החיד"א בספרו טוב עין (סי' ד) כתב שאשה שמכירים בה שכוונתה ללמוד בכל לבה וגודל שכלה, מותר גם לאביה ולאחרים ללמדה, ומתריך בכך מה שמצינו בפסחים (סב) שלימדו את ברוריה תורה שבע"פ.

כיוצא בזה כתב התורה תמימה (דברים פי"א הערה מח) בזה הלשון, 'הנה ראינו להעתיק כאן בסוף הענין מספר עתיק יומין יקר המציאות הנקרא מעין גנים, ומחברו רבי שמואל ב"ר אלחנן יעקב הרקוולטי (וויניציאה שי"ג) מה שכתב אל אשה חכמה אחת בנדון היתר ת"ת לנשים, וז"ל בהמשך הדברים, ומאמר חכמינו כל המלמד את בתו תורה כאלו מלמדה תפלות, אולי נאמר כשהאב מלמדה בקטנותה שגם במעליה תתנכר אם זך ואם ישר פעלה, דודאי כי האי גונא איכא למיחש שרוב הנשים דעתן קלות מבלות זמנן בדברי הבאי וכרובן כן חטאו מקוצר רוח, אמנם הנשים אשר נדב לבן אותנה לקרבה אל המלאכה מלאכת ה' מצד בחירתן בטוב במה שהוא טוב, הן הנה תעלינה בהר ה' תשכונה במקום קדשו כי נשי מופת הנה, ועל חכמי דורן לאדרן להדרן לסדרן לחזק ידיהן לאמץ זרועותיהן וכו', עשי והצליחי ומן השמים יסייעוך, עכ"ל. ולא נודע לנו מי הוא המחבר הנכבד הזה שעמד לחדש דין מחודש זה בסברא בעלמא, ובתוי"ט סוף מס' תמיד מביאו, ומתארהו בשם מדקדק ומחבר ס' ערוגת הבושם על דקדוק לה"ק'.

אך בספר משרת משה על הרמב"ם כתב להשיג על דעת החיד"א, וביאר שחכמים לא נתנו דבריהם לשיעורין, וגם בענין כוונתה אנו לא בקיאין והדבר מסור ללב והאדם יראה לעינים, וגם סופה של ברוריה הוכיח על תחילתה, ולכן העלה שם לעיקר שאכן בתחילה היו מלמדין תורה לאשה כזאת, אבל ממה שאירע לברוריה הסכימו לאסור.

ועיין ביעב"ץ (לחם שמים) שביאר מה שאמרו בגמ' רוצה אשה בקב שלה יותר מט' קבים של חבירה, ע"פ מה שאמרו חז"ל עשרה קבין שיחה ירדו לעולם תשעה נטלו נשים, אמנם התורה נקנית במיעוט שיחה, והנה הנשים אף שמהפכות דברי תורה לדברים בטלים ועי"כ לומדות לדבר דברים בטלים וליצנות מ"מ הם רוצות ללמוד תורה ועל זה אמרו שאשה רוצה בקב דהיינו ללמוד תורה שנקנית במיעוט שיחה, יותר מתשעה קבין שיחה שנטלו נשים לחלקן. וע"ע בספר יפה ללב (ח"ג קו"א י"ד סי' רמו סק"ג).

ובשו"ת אגרות משה (י"ד ח"ג סי' פז) כתב, בדבר שנמצאו בתי ספר לילדות ולנערות שרוצים ההנהלה והמורים ללמוד עמהן משניות, הנה הרמב"ם (ת"ת פ"א הי"ג) פסק כר"א שאין ללמד לבנות תורה אך הוא מחלק שכאילו מלמדה תפלות הוא בתורה שבע"פ ובתורה שבכתב אינו כמלמד תפלות אך שלכתחלה גם זה אין ללמד, עכ"פ משניות שהוא תורה שבע"פ צוו חכמים שלא ילמדום והוא כאילו למדום תפלות, ולכן צריך למונעם מזה ורק פרקי אבות משום שהוא עניני מוסר והנהגות טובות יש ללמדם בהסבר לעוררן לאהבת תורה ולמדות טובות, אבל לא שאר המסכתות. ע"כ.

לימוד הלכות לשון הרע ומסכת סוטה

בערכין (טו:) אמר רבי חמא בר' חנינא, מה תקנתו של מספרי לשון הרע, אם תלמיד חכם הוא יעסוק בתורה, שנאמר (משלי טו) מרפא לשון עץ חיים, ואין לשון אלא לשון הרע, שנאמר חץ שחוט לשונם, ואין עץ אלא תורה, שנאמר (משלי ג) עץ חיים היא למחזיקים בה. רבי אחא ברבי חנינא אומר, וכו' מה תקנתו שלא יבא לידי לשון הרע, אם תלמיד חכם הוא יעסוק בתורה.

יש שהקשו, על דבר רבי אחא, אימתי אמר שהתורה מצילה מלשון הרע, אם בשעה שלומד והלא דבר פשוט הוא שבזמן שפיו מתגבר בתורה אינו יכול לדבר לשון הרע ורכילות. ויתירה מזו, בשעה שהאדם לומד ניצול הוא מכל האיסורים ולא דוקא מלשון הרע. אלא ודאי שהאמור הוא בזמן שאינו עוסק בתורה, והלימוד שלמד קודם לכן מצילו שלא יחטא אח"כ.

נמצא שלימוד התורה מציל את האדם שלא יחטא אח"כ. אולם בסוגיין מבואר 'אמר רבא תורה בעידנא דעסיק בה אגוני ומצלי, בעידנא דלא עסיק בה אגוני מגנא אצולי לא מצלא'. נמצא שאין התורה מצילה בשעה שאינו לומדה, ולכאורה הדברים סותרים.

בהסכמת רבני ווילנא לספר חפץ חיים התקשו בסתירה זו, כתבו ליישב, שאין כונת הגמ' בערכין לכל לימוד שהוא מציל מאיסור לשון הרע, אלא כוונת הגמ' שהלומד דיני ואיסורי לשון הרע ורכילות ומדקדק בהם לידע להבין ולשמוע איך לשמור את עצמו בכל עת מבלי להכשל ח"ו כרגע אף באבק מן האיסור החמור הלוה, אזי יהיה לו תקנה להנצל שלא יחטא בחטא הלשון אפילו בשעה שאינו עוסק בלימוד הלכות אלו. משא"כ אם לומד בשאר חלקי התורה ולא בהלכות לשון הרע, אין זה מגין עליו שלא ישל אלא רק לעת שלומד.

ולא די בכך, אלא שאף אם לומד הלכות לשון הרע, צריך שיהא לימודו באופן שיקבל על עצמו בעת לימודו ועיסוקו בהלכות לשמור את עצמו בכל לבבו ובכל נפשו מבלי לעבור ח"ו כלל וכלל על איסורי לשון הרע.

לפי זה כתב בספר דברי חכמים וחידותם (פתיחה) יש ללמוד ק"ו, ומה לשון הרע שיש דעות שאין תקנה על העבר, ואפילו הכי העוסק בלימוד הלכות לשון הרע ניצול הוא מלעבור על איסור זה, כל שכן באיסורי זנות שלכו"ע יש להם תקנה בתשובה, שגם לימוד הלכות אלו, יצילו את הלומד מלהכשל בהרהורי עבירה, וכ"ש שיבטלו את העבר כדין מין במינו בטל ברוב. על כן ראוי ללמוד מסכת סוטה שעיקר הלכותיה הם מחמת הרהור עבירה דהרבה ילדות עושה כמו שכתב הרמב"ם (סוטה פ"ג ה"ב).

ועיין עוד בספר מי השילוח (ח"ב תצוה) כתב שלא לחינם נקבעו במסכת סוטה מאמרים בגנות הגאווה (לעיל ה.). לפי שמי שאינו מתגאה אין לו תאוה, וזו עיקר העצה נגד היצר הלוה.

הוראה בלא סמיכה

בשו"ת חתם סופר (קובץ תשובות ס"י פד) כתב, שמעתי מלעיגין ואומרים כי מעלתו מעולם לא נסמך, ולא עמד לפני שום רב, ואפשר לא שמש חכמים כלל,

וחלילה שיפול במצודת רבים חללים הפילה, עיין **שו"ע** (יו"ד סי' רמב סי"ד) בהסכמת **רמ"א** שאין לזוז ממנהג אבותינו ליטול סמיכה, וכל זה בגדול ות"ח ידוע לרבים, אבל לא כל אדם יכול לאמר חכם ורב אני, א"כ איש כזה בוודאי צריך להראות חזותו לרבים, ואם אירע שנתמנה איש כזה, פשיטא שאסור לאכול מהוראתו.

לימוד גמרא

בבא מציעא (לג.) אמרו על לימוד הגמ' שאין לך מדה גדולה מזו, שהוא בירור טעמי ההלכות, ובירור טעמי המחלוקת.

ובסוגיין אמרו היכי דמי רשע ערום וכו', עולא אמר זה שקרא ושנה ולא שימש תלמידי חכמים וכו'. ופירש **רש"י**, ללמוד סברת הגמרא בטעמי המשנה מה הם, רשע הוא שאין תורתו על בורייה ואין ללמוד הימנו שעל ידי הטעמים יש חילוק באיסור והיתר, ובדיני ממונות לזכות ולחייב, ובטהרות לטמא ולטהר, כדאמר בכמה דוכתי מ"ט אמר מר הכי ומר הכי, ואמר מאי בינייהו איכא בינייהו כך וכך, וערום הוא שהשומע את קולו שונה משניותיו כסבור הוא שבקי בטעמיהם ונוהגין בו כבוד כתלמידי חכמים.

ובשו"ת אגרות משה (יו"ד ח"ד סי' לב) כתב שאף בזמנינו שכבר נכתב כל הש"ס וגם פסקי הגאונים **ברי"ף** ו**רמב"ם** ו**ורא"ש** ו**טור** ו**ש"ע** עם כל המפרשים שעליהם, מ"מ יש גם תורה שבעל פה שלא נכתב עדיין, ואי אפשר לידע התורה על בוריה בלא שימוש תלמידי חכמים. שלכן נקרא גמרא שימוש תלמידי חכמים, משום שצריך להבין דברים הכתובים איך לקולטם במוחו, שלזה צריך רב שיסביר ההלכה לפי סוגיית הגמ' בפה ממש, וגם חברים שיתחדדו בזה שישמעו איך מבינים כל אחד לאחר שנקלט במוחו הדברים ששמעו, וגם מה שהבינו בעצמם לפי ערך ההבנה שלמדו מרבים גם בעניינים אחרים שלמדו גם כל הענין בעצמם.

וזהו עיקר הגדול בלימוד התורה, שזה שייך להתחדש כל ימיו, אף בימי זקנה ושיבה ולהתגדל בכל יום יותר מכפי שהיה אתמול שנעשה לעצמו תרוייהו רב ותלמיד. ולבחינת לימוד זה אם עלה יפה אצלו, הוא שיתייגע כל אחד להתעמק יותר ויותר לפי הדרך שכבר קלטה מוחו משמיעת השיעורים אף שהיו בעניינים אחרים. ולמצוא דברים הצריכים ביאור, וגם קושיות באיזה סוגיא, ולתרצם ולהסבירם לחבריו בעל פה ולפעמים גם לכותבם, שמזה יבחנו שנתגדלו, ויראו להתגדל עוד יותר ויותר עד למדרגת גברא רבא.

הוראה מתוך הגמרא

בשו"ת הר"י מיגאש (סי' קיד) נשאל, 'מה יאמר אדוננו באיש שלא קרא מעולם הלכה עם רב, ואינו יודע דרך הלכה ולא פירושה ולא קריאתה, אלא שהוא ראה הרבה מתשובות הגאונים ז"ל וספרי הדינים. ולא נעלם מאדוננו שהתשובות אינם עומדות על מצב אחד, בפרט הישנות מהם שנכנס בהם ההפסד מצד המעתיקים אותם, ועם זה יחסו קצת תשובותיהם לזולת בעליהן, גם הרבה מן הגאונים הורו בתשובותיהם על שאלה אחת ואח"כ חזרו בהם מאותה הוראה או השיגו אותם אחרים בכך. ואם איש שעיקר ידיעתו בתשובות אלו ואינו מבין הצדק מהם מבלי הצדק, אם יוכל להורות בענין אחד או בנדון אחד ויפסוק הדין בו, ואפשר להיות שאותה שהורה ממנה כבר חזר בו המורה בה, ומי שאינו מבין עיקר הדין ולא מאיזה מקום יצא מן התלמוד אם הוא מותר להורות או אם ראוי לסמוך עליו בשום דבר, בפרט אם הוא בלתי ירא שמים, והעידו עליו ברשעיות רבות, ועוד העידו עליו שהוא נתלה היום לענין דין אחד בשאלה אחת ומייחס אותה לגאון אחד ומחר הוא נתלה בדין הדומה לו בשאלה אחרת באופן אחר והוא מיחס אותה לגאון אחר יבאר לנו אדוננו שורת הדין בזה ביאור מספיק'.

והשיב, 'דע שהאיש הזה ראוי יותר להתיר לו להורות מאנשים רבים קבעו עצמם להוראה בזמננו זה, ורובם אין בהם אפי' אחד משני דברים אלו, רצוני לומר הבנת ההלכה והעמידה על דעת הגאונים ז"ל.

ואותם שמדמים להורות מעיון ההלכה ומחוזק עיונם בתלמוד הם שראוי למנעם מזה, לפי שאין בזמננו זה מי שיהיה ראוי לכך ולא מי שהגיע בחכמת התלמוד לכלל שיורה מעיונו מבלי שיעמוד על דעת הגאונים ז"ל. אבל מי שמורה מתשובות הגאונים וסומך עליהם ואע"פ שאינו יכול להבין בתלמוד הוא יותר הגון ומשובח מאותו שחושב שהוא יודע בתלמוד וסומך על עצמו. שהוא אע"פ שהוא מורה מסברא בלתי אמתות מראיות הגאונים ז"ל מ"מ אינו טועה בזה לפי שהוא מה שעשה ע"פ ב"ד גדול מומחה לרבים עשה. ומי שמורה מעיונו בהלכה אפשר שהוא חושב שאותה הלכה מחייבת אותה הוראה והיא אינה מחייבתה והטעהו עיונו או טעה בפירושה.

ואין בזמננו זה מי שיגיע בתלמוד לגדר שיוכל לסמוך להורות ממנו. וכבר באו לידי תשובות קצת אנשים בדברים שהורו בהם והם חושבים שהורו כדן ושהוא ברור כשמש והם טעו בהוראתם ותלו הדבר ההוא אל מקום בלתי מקומו, ולמדו הדין ממקום שאין ללמוד אותו ממנו, וכבר היה בין הדבר שדנו בו ובין ההלכה שנתלו בה לאותו הדין חילוק דק, ודקדוק נעלם ונסתר ולא הרגישו בו, והיו לוקחים ההלכה בכללה כפשטה, ולא הרגישו בחילוק הדק שבה, ומדמין הנדון שלהם לה ואינם מרגישים בחילוק הדק שביניהם.

עד שאני אומר שמי שאינו סומך על עצמו, אם הוא נתלה בתשובות הגאונים ובהוראתם שהם הלכות פסוקות וסברות קצרות ברורות, הוא יותר משובח מאותם המדמים להורות מן התלמוד. ואמנם מה שזכרת מהיותו בלתי ירא שמים אם הוא דיין קבוע ראוי לחקור בזה לפי שאין ראוי לנו לעמוד דיין שאינו הגון לפי שהוא כנוטע אשרה בישראל, ואם אינו דיין קבוע אלא שאין דן לפניו אלא מי שקבל אותו על דרך הברירה אין לנו לעכב בזה'.

הדפסת ספרים קודם שנתמלאו לו מ' שנים

בשו"ת תשובה מאהבה (ה"ג ס' י' שעה) הביא כרוז שנתפרסם בקהלת פראג בחתימת בעל הנודע ביהודה ובית דינו.

'בהיות שנתרבו ספרים חדשים בש"ס ופוסקים הנוגעים להלכה ולמעשה, והספרים מתפשטים בעולם, וגורמים מכשול, כי כמה מו"צ אשר בעיירות אין להם חיך לטעום ולהבחין בעצם הדבר, וסוברים שכל מה שנתפשט ראוי הוא לסמוך עליו לדינא, לכן ראינו לגדור גדר ולעמוד בפרץ ולתקן תיקון בקהלתינו, שכל צורבא מרבנן קודם שמלאו לו מ' שנה לא ירים ידו להדפיס חידושיו בש"ס ופוסקים בחייו, ורק כאשר ימלאו לו ארבעים לבניה אז הרשות נתונה לו לפרסם חידושיו בדפוס אם בר הכי הוא'.

ובספר פנים במשפט (לבנו של בעל הפתח הדביר, חו"מ ס' י' סק"ט) כתב מי שהוא פחות מבן מ' וחיבר ספר מחידושי דינים יש לגדולי הדור להמנע מליתן לו הסכמה להדפיסם כאשר ראיתי לגאון **מהר"ר מרדכי בן מוהר"ר צבי הירש** זלה"ה אב"ד דק"ק ליסא בהקדמתו לספר **עמודי עולם** של דרשן ק"ק אשר חיבר הרב **מוהר"ר שמואל בן מוהר"ר עזריאל ז"ל** שכתב בלשון ההסכמה בזה הלשון 'ושאר חיבורים הביא לפני הנוגע לדינא ולא רציתי לעיין בהם כי אמרתי אף שהוא אב בחכמה רך בשנים הוא עדין לא הגיע לכלל מ', ואין זה ממדוטי להסכים על חיבורים לפסק הלכה, אם לא נשמעו מפי זקן היושב על כסא ההוראה לפסוק הלכה כבתראי וכו'.

מיהו, סיים הפנים במשפט, חזינן לגאוני רבני ספרד ז"ל, שלא חשו לכך ולא נמנעו לתת הסכמה לספר פוסקים שחיבר חכם שהוא פחות ממ' שנה, ונראה טעמם שהמרבין תורה לא יסמוך לגמרי על הספר של אותו פוסק אם לא ישא ויתן בענין בכל ספרי הפוסקים, והמוסכם לדעתו מפי ספרים ומי סופרים יורה ידיו.

כיסוי הראש, בארוסה

בשו"ת מהר"י הלוי (אחי הט"ז, ס' ט) כתב שמאורסת אסורה לילך בגילוי הראש, וכך נקטו גם **בשו"ת רעק"א** (מהדו"ת ס' עט), **בחוות יאיר** (ס' קצו), **ובמשנה ברורה** (ס' עה ס"ק יא).

ראייה לשיטתו הביא **המהר"י הלוי** ממה שלמדו בסוגיין מפסוק שארוסה אינה שותה. והרי אם ארוסה אינה חייבת בכיסוי הראש, כיצד היה לגמ' צד לומר שארוסה שותה והלא בפרשת סוטה נאמר 'ופרע את ראש האשה' וכל שאין ראשה מכוסה אין שייך לפרוע אותה, אלא מוכרח שדבר זה היה פשוט לגמ' שארוסה מכסה את ראשה. וכך הוכיח גם **בכסא אליהו** (ס' כא).

אולם **בשבות יעקב** (ה"א ס' קג) נקט שאין ארוסה חייבת בכיסוי ראשה, **ובשו"ת די השב** (אבהע"ז ס' ד) דחה את הראייה מסוגיין, היות שאין פריעת ראש לעיכובא, וכמו שכתב **הרא"ש** (שיטמ"ק לעיל ה:).

כיוצא בזה **בשו"ת יוסף אומץ** (ס' צח) כתב, שמה שאמרה התורה 'ופרע ראש האשה' היינו בסוטה שהיא נשואה, שעל הרוב הסוטה היא נשואה, ולעולם ארוסה שותה, אעפ"י שאין מתקיים בה 'ופרע', אך הכתוב מוכרח לומר שיעשה כן בנשואה, וממילא נדחית הראייה מסוגיין. אמנם **במהר"י הלוי** כתב לדחות יישוב זה, וע"ע **בשדי חמד** (אסיפת דינים מערכת ד אות א) שהאריך בזה.

מכירת חמץ ע"י בית דין

בשו"ת באר יצחק (או"ח ס' א) נשאל על אדם שלא היה בביתו בערב פסח, והיה במקום שלא היה יכול למכור שם חמצו, והבי"ד הממונים בעסק מכירת חמץ השתדלו לטובתו ומכרו כל חמצו בתורת זיכוי דזכין שלא בפניו, האם חלה המכירה או לא.

בתשובתו דן הבאר יצחק במחלוקת הפוסקים אם אומרים 'זכין מאדם' כלומר, אם אפשר לזכות חפץ מאדם כשיש לו תועלת בכך, כגון להפריש עבורו תרומות שבכך אין מזכה לו אלא לוקח ממנו אך יש לו תועלת בכך, וכתב להוכיח ממה שאמרו בסוגיין שהבית דין מקנין למי שהלך למדינת הים, מפני שדעת האדם מסכמת למעשה בית דין ועל אף שאין הוא חייב לגרשה מכל מקום מעשה בית דין שריר וקיים, וא"כ כ"ש בנוגע למכירת חמץ שאין זה מצווה בעלמא אלא חוב גמור, וממילא וודאי שנוח לו לאדם שבית דין יעשו זאת עבורו, ומכירתו מכירה. **ובשו"ת אמרי יושר** (ה"ב ס' כג) ציין בזה לדברי **המגן אברהם** (ס' תלו ס"ק יא) שכתב במפורש שגם אחר יכול למכור חמיצו של אחר מפני שהוא כמושיב אבידה.

הרחקת עצמו מחשד

כתב **היעב"ץ** (מגדל עוז בית מדות, עליית הדין לכף זכות) שמחוייב אדם להוציא עצמו מהחשד, כמו ששינונו בפירוש (שקלים פ"ג מ"ב) שצריך לצאת ידי הבריות כדרך שצריך לצאת ידי המקום, שנאמר 'והייתם נקיים מה' ומישראל', ונאמר 'ומצא חן ושכל טוב בעיני אלהים ואדם', ואם לא כן נענש, מחמת שבא מכשול לחברו על ידו.

אולם הקשה ממה שאמרו בסוגיין, שאם שתתה הסוטה והתברר שהיא לא נטמאה הרי היא מקבלת שכר ש'ונקתה ונזרעה זרע', לדעת רבי עקיבא שכרה הוא שאם היתה עקרה נפקדת, ולדעת רבי ישמעאל שאם היתה יולדת בצער יולדת בריוח, נקבות, יולדת זכרים, קצרים, יולדת ארוכים, שחורים, יולדת לבנים.

ובפשטות הטעם שמקבלת שכר זה אינו אלא משום שחשדו אותה בדבר שאין בה, ולכאורה הרי היא גרמה לעצמה החשד, ומדוע נוטלת שכר. ותיריך **היעב"ץ** שהיות וכבר נענשה על כך שגרמה שיחשדו בה, שהרי סבלה את בזיון הגדול בהשקאת מי המרים, לכן בדין הוא שתיטול שכרה על מה שחשדו בה ובפועל לא היה בה.

עוד כתב ליישב שיתכן שכוונתה בסתירתה היתה לטובה כדי שתפקד בבנים, או שילדה בצער ורצתה לילד בריוח זכרים, וכמו שכתוב בחנה שנסתרה כדי שתפקד בבנים.

בעניין זה שאסור לאדם לגרום שיחשדו בו, כתב **החתם סופר** (פסחים נו: ד"ה כי) שאדם צריך להוציא את עצמו מחשד אפילו אם יודע שלאחר זמן יתברר הדבר שחשדוהו במה שאין בו.

בצוואת בעל **הנתיבות המשפט** (אות כא) כתב, 'מה מאד אני מזהיר אתכם שמאוד מאוד תרחיקו עצמכם שיסמכו אחרים על נאמנות שלכם, למען לא תביאו עצמכם לידי חשד, וגם הוראת היתר בזה רב הוא, ובפרט בתגבורת חמדת ממון, על כן תזהרו מאוד שלא תבואו לידי כך אם לא שלא יהיה באפשרי כלל להרחיק עצמו מזה'.

ובפלא יועץ (ערך חשדא) כתב, כמו שיש איסור על האדם להיות חושד בכשרים, כן יש איסור להביא עצמו לידי חשד, כי עובר על 'ולפני עור לא תתן מכשול', ואפילו אם בא לעשות מצוה ראוי ליתן לב אם מתוך כך יבוא המון העם לדבר תועה, החדל יחדל, כי אפשר שנגד מה שגורם לכמה בני אדם שיחטאו איננו שוה המצוה שעושה, והכל לפי חיוב המצוה, פלס ומאזני משפט יהיה.

דין יחוד בזקן

בשו"ת זית רענן (ח"א אבהע"ז סי' א) נשאל אם זקן אשר כבר נתבטלו כל כוחותיו מותר ביחוד. בתשובתו כתב להוכיח ממה שתלו בירושלמי (פ"א ה"א) דין קינויו של הבעל משני בני אדם, בדין קינוי מאביה ומבנה, וביאר הפני משה (שם) שדינים תלוי זה בזה היות ושורש ספק הירושלמי הוא בגדר 'קינוי' אם דינו תלוי בגדרי איסור יחוד, ולכן כל שקינא לה משני בני אדם או מאביה ומבנה שבהם אין איסור יחוד, אין זה נחשב לקינוי. או שמא אין דין קינוי תלוי בגדרי איסור יחוד, ולכן אף כשקינא לה משני בני אדם או מאביה ומבנה שבהם אין איסור יחוד, מ"מ הרי זה נחשב לקינוי.

והנה אם נאמר שבזקן אין איסור יחוד כיון שאינו ראוי להוליד, אם כן גם בזקן ראוי להסתפק אם קינוי מזקן נחשב לקינוי, ומדוע בסוגיין נקטה הגמ' שדבר פשוט הוא שאם קינא לה הבעל משחוף [ש'אין לו כח גברא], הרי זה קינוי, עד שהקשו על דין זה 'פשיטא', ולדברי הירושלמי אין זה 'פשיטא כללי', אלא וודאי יש להוכיח מכך שאף בזקן יש איסור יחוד, וממילא מובן שדבר פשוט הוא שגם קינוי יש בו.

אמנם בפירוש עמודי ירושלים ביאר באופן שונה את ספק הירושלמי, ולפירושו אין להוכיח מהירושלמי לנידון זה.

עוד כתבו, שאין להוכיח מדברי הגמ' לגבי שחוף, היות ויש הסוברים שהשחוף מתקשה.

בשו"ת אגרות משה (אבהע"ז ח"ד סי' סה אות י) כתב, שבזקן וחלש שנתבטלו כל כוחותיו ולא שייך לבא לידי קישוי היה שייך להתיר אם היה זה ברור, אבל לא אפשר לידע זה בודאי בזקנים וחלשים שנתמעטה התאוה והרצון ואיכא מציאות דיתעורר אצלם תאותם פתאם. ואסור ביחוד, ואולי גם הזית רענן איירי בזקן וחלש כזה. אבל בזקן וחלש שהוא חולה ושוכב במטה וידוע שלא יכול להתקשות ולבעול ע"פ רופאים מצד מחלתו מסתבר שליכא איסור יחוד, אבל פנויה טהורה שאיסור יחוד עמה מדרבנן, מותרת להתייחד עם זקן חלש שאינו יכול להתקשות לפי הרגשתו בעצמו ופירש מאשתו בשביל זה, שדבר רחוק הוא שיתקשה.

וע"ע בס' פרי האדמה (ח"ג לו טור ד) שהאריך בנידון מי שאין לו גבורת אנשים וחיבק ונישק ערוה אם יש לב"ד להענישו. ובס' רוח חיים (אבהע"ז סי' קטו סק"ג), בלהורות נתן (ח"ו סי' קיג) ובאוצר הפוסקים (אבהע"ז סי' כב סק"ב) האריכו בנידון זה אם זקן וש'אין לו גבורת אנשים אסורים ביחוד.

לרישום ועדכון שיעורי תורה
ניתן לשלוח פקס ל: 03-543-5757

רוצה אשה בקב ותפלות מתשעה קבין ופרישות

ונ"ל בס"ד טעם דנקיט מספר תשעה, כי העשיר חייב להפריש מעשר מן הממון שלו, וזה חלק העשירי אינו של העשיר, אלא הוא ממון של העני, והקב"ה נתנו בתורת פקדון אצל העשיר. וכמ"ש רז"ל ע"פ (שמות כב כד) 'אם כסף תלוה את עמי את העני עמך', ר"ל חלק ממון העני נתתיו לו עמך, מעורב עם חלקך, נמצא כל ממון שביד העשיר הוא תשעה חלקים של העשיר, וחלק אחד של העני. והאשה רוצה בחברת בעלה אע"פ שהוא עני, ואין לו ממון אלא רק קב אחד מעשר קבין, וזה עדיף לה מאם תנשא לעשיר שיש לו תשעה קבין, והיא אין לה אותו, שפירש והולך למקום אחר.

(בן יהוידע לרבי יוסף חיים מבגדאד זצ"ל)

כל המלמד את בתו תורה כאילו מלמדה תפלות

'וכל אשה חכמת לב בידיה טו' (שמות לה כה) מכאן שאין ראוי להיות חכמת האשה אלא במטוה ובזריזות צרכי ביתה וכבוד בעלה, ולכן מנעו חז"ל ללמד תורה לבנות שנאמר (דברים ו ז) ושנתם לבניך ולא לבנותיך, ואמרו בסוטה, כל המלמד את בתו תורה כאילו מלמדה תיפלות. וכן דרשו ביומא (סו:) וכל אשה חכמת לב בידיה טו, אין חכמה לאשה אלא בפלך.

(רבינו בחיי, שמות לה כה)

עבירה מכבה מצוה ואין עבירה מכבה תורה

'אור צדיקים ישמח ונר רשעים ידעך' (משלי יג ט) אור צדיקים ישמח כמ"ש עבירה מכבה מצוה ואין עבירה מכבה תורה, לכן הצדיקים שעוסקין בתורה תמיד יתוסף אורם, ואף שלפעמים עשו עבירה, אין עבירה מכבה תורה, ולכן אור שהוא התורה של צדיקים ישמח. ונר רשעים ידעך, אבל הרשעים אינן עוסקין בתורה, ואף שלפעמים עושין מצוה שהיא נקראת נר, כמ"ש כי נר מצוה וגו', נר רשעים ידעך, כי עבירה מכבה מצוה והרשע"י מלאו רע לכן ידעך נרם.

(ביאור הגר"א משלי יג ט)

מצוה מגינה בעידנא דעסיק בה

הגאון בעל "משנת חסידים" ירד פעם באניה בים הגדול, והנה בראש השנה בבקר נעשה רעש גדול בין כל הנוסעים, בצעקה גדולה שהאניה מתחילה לטבוע, היות שנפרץ חור גדול בדפני הספינה והמים התחילו לפרוץ פנימה, ורב החובל לא ידע בדיוק היכן הוא החור בכדי לסתמו. וצוה בעל משנת חסידים לבעל התוקע שהיה עמו בספינה, למהר ולתקוע כמצוות היום, וכן עשה בעל התוקע לאחר שברך לשמוע קול שופר, תקע תשר"ת תש"ת תר"ת. והנה מיד לאחר התקיעות נתגלה מקום החור שבדופן הספינה, והמלחים סתמוהו ובכך ניצלה הספינה, וכולם הגיעו בשלום למחוז חפצם. ואמר על מעשה זה הרבי רבי בונים זי"ע, שכוונת בעל משנת חסידים שצוה לתקוע בשופר היה שרצה לקיים על כל פנים עוד מצוה אחת בטרם יטבע בים ובטרם ימות, ובזכות כוונה זו ניצלה הספינה, כי מצוה בעידנא דעסיק בה מגנא ומצלא. אבל אם כוונתו היתה שהשופר יציל אותו מלטבוע, אז בודאי היו נטבעים בים, כי זה לא נחשב למצוה, ודפח"ח.

(קול מבשר, ח"ב סוטה)

ניגון יהודי

'תורה בתפארתה' - שירת לומדי התורה

הדיסק המובחר 'תורה בתפארתה' של ממלכת התורה 'עוז והדר' - עם מבחר לחנים חדשים וערבים, אשר מבטאים את חביבותה של התורה אצל לומדיה ■ ניגוני דביקות שהולחנו 'על הסטנדרים' ויצאו מליבם של עמלי תורה ■ סקירה קצרה על שירי רינה ופרקי תפילה ביריעת 'ניגון יהודי' זו ■ ושיחה עם ר' משה מרדכי (מונה) רוזנבלום על יצירת הפאר 'רואים את הקולות'...

כלומר, שיש מחסור בפירות האדמה ובמזונות הבריות, והעולם מצוי במצוקה או בצורת, סימן מקום של כבוד בטרקלינו של מלך, וחלקה עצום ורב בחפצת התורה בכל רחבי העולם, ובזכותה יש לעולם את ה'קמח' למחיה. מרכז כה גדול של השקית ערדי ישראל ממעינותיו של התלמוד, כמוהו כעמוד התווך לקיומו של העולם, שעליו נתמכת החזקתו וממנו ניזונים יושבי ארץ, ברוח זו הולחנו היצירות שבדיסק 'תורה בתפארתה', ובתוכם לחניו הנפלאים של הרה"ג מנחם מנדל פומרנץ, מראשי 'עוז והדר' וראש ביהמ"ד 'היכלי תורה' בבית שמש.

עם הקמח, וכשם שמוכן לכל איך המזון הגשמי מקיים את התורה, כך התורה מקיימת את הגשמיות ומביאה שפע לקיום העולם. וכדברי האור החיים (פרשת האזינו) שם הוא מאריך ללמדנו את חובת האדם במצות לימוד התורה, כי הלימוד הוא עמוד התווך בהחזקת העולם כולו, ואם יארע מחסור או מצוקה בעולם, בהכרח שיושביו היהודים לא קיימו חובתם בלימוד התורה ובחיבתה.

ה'אור החיים' מפרש בזה את המשנה באבות (פ"ג מ"ז) 'אם אין קמח אין תורה ואם אין תורה אין קמח', שכוונת התנא להודיענו שאם 'אין קמח',

■ מאת ישראל אסתרונ

תחושות הוד ורגעי רוממות, ככל שיהיו נשגבים ונעלים, ימצאו את מקומם בהיכלי הנגינה, שם - בין כינור ונבל, יחברו התחושות לרגשות והיו למנגינה אחת, כזו שתבטא את מצפונו הלב ותספר על סערת הנפש ופנימיותה. אכן כי כן, זהו 'ניגון יהודי' אמיתי. קהל לומדי התורה, שכל צימאונם ורעבונם לתורה, ורגשותיהם מלאים בהודיה על 'מתנה טובה' שקיבלו מבית גניזו של הקב"ה, בודאי הומה ליבם להודות על קבלת התורה ולבקש על הצלחתם בה. והתפעלותם מחכמת התורה - כל היום היא מנגינתם.

רגשות אלו הובאו בפרקי שירה ותפילה שהולחנו לקראת המעמד הנשגב של 'סיום הש"ס - עוז והדר', שהתקיים בח"י טבת בראשותם של מרגל ורנגן גדולי ישראל שליט"א, ונאספו לפונדק משובח בדיסק 'תורה בתפארתה' שיצא לרגל המעמד. הלחנים המובחרים, שהולחנו ועובדו על ידי מומחים מהשר רה הראשונה, שהטמיעו בתוך היצירות את חיבתם לתורה, מה שהביא ליצירות מחיקליות ברוח של תורה.

התורה עם הקמח

העומד מאחורי הרעיון הבסיסי של הדיסק היה להדגיש את הקשר הבלתי מעורער שיש בין התורה

כך נוכל גם למצוא בלחן המרגש 'ותפרנסני', שמלות התפילה הזכה הנאמרת כליל ראש השנה, שהושרו על ידי הר"ר אהרון ברייער, מבטאות יותר מכל את דברי האור החיים: 'ותפרנסני פרנסה... ותצליחנו ותרוחנו בכל לימודנו ובכל מעשה ידינו ועסקינו, ויהיה בתינו מלא ברכת השם'. על הענין הזה הלחין גם ר' יעקב דסקל את הניגון המיוחד על תפילת הפרנסה, 'המצא לי ולכל בני ביתי מזונותי קודם שאצטרך להם' וכו'.

כאמור, הדיסק יצא לרגל חגיגת 'סיום הש"ס' של עוז והדר, וכמה ראוי בזמן מרומם ונעלה שכמותו, להגיש את הענין הזה. ודווקא ביום כזה של שמחת תורה היסטורית ונדירה, עת התאספו אלפי לומדי התורה, מכל העדות והחוגים ומכל קצוות תבל לחוג את השמחה בצוותא עם כל כלל ישראל, והיה זה יום אשר ששו ושמחו בו העליונים והתחתונים, האמוראים והראשונים נבג"מ, שלאחר שנות עמל ויגיעה זכו שיתבררו דבריהם בתכלית הדיוק, בודאי שהיו שותפים של ממש בשמחה זו והשפיעו שפע ממקום מושבם בעולם העליון. גם הם בבואם, לבטח ראו את מצוקות העם היושב על מזכות התורה, ויעתירו על לומדי התורה לבל יצטרכו להזדקק זה לזה או לעם אחר, אלא יושפעו בשפע פרנסה, ברכה והצלחה.

ימים על ימי מלך תוסוף

השיר הראשון 'ימים על ימי מלך תוסוף', נשא את שערי הכבוד לפני מלכי התורה, הלא המה מרנן ורבנן גדולי קהילת ישראל שליט"א, שבאו לחוג יחד עם קהל ישראל את שמחת התורה ב'סיום הש"ס'. כל מי שיאזין למקצבי השיר הסוער הזה בודאי ימשך לבו לשמחה הסוחפת המוצאת ביטוי מודגש בלחן זה. היהדות החרדית שלא הכירה כינוס גדול שכזה מאז ימי הזוהר של פולין והונגריה טרום שואת אירופה, עקבה בהתרגשות עצורה אחר ההכנות הקדחתניות למעמד הנשגב ולהופעתם של גדולי הדור בראשותו.

השמעת השיר בשעת המעמד הגביהה את המתכנסים ברקידה של מצוה, ועוררה בלב כולם את הרגשות הספוגים-טמונים אשר פרצו כאשד בשירת 'ימים על ימי מלך תוסוף' שנותיו כמו דור דודו, מרקם היריעה של הניגון, מזכיר בעצם כי ראוי היה קיבוץ נפלא זה להיות קיבוץ גליוותינו כשמלך המשיח יושב בראש, וקורת הגג תהיה 'סוכת ערוש של לוויתן', אלא שעוונותינו גרמו ועדיין לא זכינו...

היו שאמרו, כי בעת השירה האדיר'ה במעמד, עלה ברעיונם מאמר 'חז"ל, "עתיד הקב"ה לעשות מחול לצדיקים והוא יושב ביניהם בגן עדן וכל אחד ואחד מראה באצבעו' (תענית לא), כשעצם ההתבוננות בדברי חז"ל אלו מעוררת כמיהה עצומה לגאולה השלמה, ונטיפים של עצב פנימי נילושים בגעועי תקוה לגאולת ישראל העתידה.

טעם ובהווי חסידי, את אחד מעשרות הסיפורים המרגשים הנשלחים לשולחן מערכת 'מתיבתא', בו מגולל בחור צעיר לימים את תחילת דרכו, ומתמרר דד עם קשיי ההתחלה בדרך התורה, כאשר נתון בסבך סוגיותיו העמוקות של התלמוד, מתקשה למצוא לעצמו את הדרך הנכונה והברורה. קנאה חריפה מחלחלת ומכאיבה לו בתוככי ליבו, כשהוא רואה את הצלחת חבריו לעומת קשייו. בנקודת זמן זו באה הגמרא של 'מתיבתא' ומאירה את דרכו באור יקרות, אורה של תורה - ברור ובהיר.

כך הוא סיפור חייהם של עמלי תורה ועוסקיה, בעלי בתים ובני שיבה, המשיבחים את משנת תלמוד דם בשלל המדורים העוטרים את כתרה של 'מתיבתא'. כך הוא גם גורלם של בחורים דלי כשרון או נחשלים, המוצאים נחמה ותמיכה במדורי הביאורים של 'מתיבתא'.

במהלך השיר, הטיב הרב מרדכי יהודה בין לבטא בטוהר לשון ובתפארת החרוז את מעלותיה של הגמרא המבוארת 'מתיבתא', שמכלול מעלותיה חונות סביבה ומזכות את לומדי התורה במבחר תוספות וביאורים, כפשוט ובעיון, בביאורים ופלפולים, בהלכה ובחסידות. תורה מפוארת זו, בהיותה שוכנת בכלי מפואר, היא זכיה של ממש לבני הדור כולו, ומליצת יושר על שארית הפליטה בגלותם.

תורה מפוארה

הר"ר משולם גרינברג, מאומני המחיקה החסידית, הלחין את הניגון השישי בדיסק זה. תיבות הפסוק 'אשרי העם שככה לו', יחד עם ברכת 'שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה', משתלבות במקצב המרנן והמלהיב של השיר, והפכו לאמצעי ראוי ונכון כדי לבטא את שמחתם של בני 'עוז והדר', הן רבבות לומדי ספריה והן מאות עורכי יצירותיה. על ביצוע השיר הופקד ר' משולם יחד עם ילד הפלא אליהו הורביץ, ושניהם הפיקו ניגון שמח ושובה לב, כשהשמחה ניכרת בכל אחד מתווי צליליו, שמחה של מצוה - רינה של תורה.

אשורר שירה - לכבוד התורה

ניגונים נוספים הולחנו לכבודה של תורה, במעמד הנשגב של סיום הש"ס, כמו ניגון ה'יולס' העדין (שיר מס' 9), העוטף את רגשות הלב ברוך ובחדוה. כך גם ניגון 'שישו ושמו' (שיר מס' 11) שביטא ללא עוררין את שמחת התורה בהיותה לנו עוז ואורה, ובמיוחד בהיגלות האור הגדול בהר דרת הספרים ובהבאתם לידי בהירות גמורה ושלמות ראוי.

על מלאכת העיבוד הופקד הר"ר משה מרדכי רחבנולם ולצידו עימו הר"ר יהושע פריד, שידיו רב לו בטיפוח יצירות מחיקליות רבות, ונשמתו - נשמת חסיד, מוכנסת ומעורבת בכל נימי הניגון עד הפקתו באווירה של דביקות ובצלילים של לב יהודי, 'ניגון יהודי' אמיתי.

בכל צעדיהם. גדולים מעשי המכון בסיקול מכשולות מדרכו של הלומד, תיקוני דפוס והגהת השיבושים הינם הערובה הטובה ביותר ללימוד ערב ומעונג, זוהי מורשתם של כלל עורכי 'עוז והדר' בכל אחד מהפרויקטים החוסים בין קורותיו.

בקשתו של כל אחד בעת שחרית, 'והערב נא ה' אלוקינו את דברי תורתך בפנינו...', נשמעת היטב לפני הקב"ה, וכמו שנאמר 'טרם יקרא ואני אענה', ובגין כוחה של תפילה 'שעושה מיד' צה', כבר זכו רבבות חובשי הספסלים בבתי המדרשו והישיבות שתהא בידם 'תורה מפוארת בכלי מפואר', ספרים מוגהים ומהודרים, או 'תלמוד בבלי' - עוז והדר' בתכלית הודו והדרו. תפילה זו המבקשת שנזכה להבין את דברי התורה, היא שירת העבודה

'שתהא תורתך אומנותנו...'

הלחן השני בדיסק 'תורה בתפארת', נרקם ונבנה על תיבותיה של תפילת רבי חייא המובאת בגמרא בברכות (טז:), 'הי רצון מלפניך ה' אלוקינו, שתהא תורתך אומנותנו, ואל יזוה לבנו ואל יחשכו עינינו'. תפילה זו מבטאת את כמיהתם של לומדי התורה לחיבור אמיתי עם דבריה וקדושתה, ולזכות לאורה של תורה בשמחת הלב ובחדות הרוממות. כשמלותיה של התפילה נשזרות עם צלילי הלחן המרטיט, או אז נפתחים שערים חדשים, והתחינה בוקעת רקיעי מעלה.

חלקו השני של הלחן, הוא פרק התפילה הנאמר ברגש בסיימה של מסכת מהתלמוד: 'שתהא תורתך אומנותנו בעולם הזה ותהא עמנו לעולם הבא. חכות כל התנאים והאמוראים ותלמידי חכמים יעמוד לי ולרועי, שלא תמוש התורה מפי וכו' עד עולם'. כשהמילים אומרות את שלהן והמנגינה נותנת חלקה, לא יכול הלב שלא להצטרף ברגש לתפילה זכה זו...

'עוז והדר' - התורה בתפארתה

בשיר השלישי, מתאר הרב מרדכי יהודה בין דרך ה"גראמען" את תפארת היצירה בתלמוד בבלי מהידר' ורת 'עוז והדר', אשר הפכה מהידר' לנחלת כלל לומדי התורה, זקני ישראל אל עם צורכי ה'כוללים', מורי הוראה, ראשי ישיבות וילדי ה'חדרים'. שכל אלו זיהו במלאכתם של עורכי 'עוז והדר' את המעלה הגדולה מכולן, והיא תיקון השיבושים וטעויות הדפ"ס וס מספרי הקודש, למען יוכל הקורא לרוץ בהם כרצונו.

במנגינה סוחפת ושמחה, מובאות שלל היצירות שיצאו לאור עולם מבית היוצר של 'עוז והדר', כשכל צלילי הניגון עולות ונשמעות מעלות'יה הרבות של מלאכת העריכה במכון, ומועלות לשבח זכויותיהם של מרביצי התורה לרבבות, בהיקף כה מרשימים.

'והערב נא...'

אם נתור אחר דבר המועיל לקהל הלומדים ומאהיב עליהם את משנתם, הלא זהו עקרון ההשבחה המתמיד שמנחה את ראשי מכון 'עוז והדר'

'מתיבתא - באשיינט די וועלט א אור'

בין הלחנים שבדיסק ניתן למצוא פרק שירה, מרגש וחוז, המספר בלהט את סיפור חייהם של רבבות לומדי 'מתיבתא', ומעלה את תחושותיהם בין צלילי הניגון. במהלך השיר מתאר הר"ר אייזיק האניג בטוב

'אתה נגלית'

יצירת פאר מוזיקלית מאת ר' משה מרדכי רוזנבלום, שהיטיבה להקיף את רגשותיהם של קהל הלומדים, להמחיש לשומעיה מעט מחרדת הלב שהיתה בעת מעמד הר סיני ■ 'רואים את הקולות'...

ומשתף אותנו מעט מהרוח הנושבת בכינורו בעת ההלחנה:

'...בהגלותך מלכנו על הר סיני'

"במהלך השיר, המילים 'על הר סיני' מופיעות פעמיים - מבחינה מוזיקלית, בפעם ראשונה הן נשמעות בטון נמוך, כדי לבטא את מידת הענווה של הר סיני, כמו שאמרו בגמרא (מגילה כט). ובפעם השנייה נשמעות המילים 'על הר סיני' בטון גבוה ומוצק, ומבטאות את הרוממות, ואת ההתעלות שהיתה להר סיני עד שהפך למקום השראת השכינה."

'ללמד לעמך תורה ומצוות'

גם צמד המילים "ללמד - ללמד" מופיע בתוך המנגינה ארבע פעמים, כשבכל פעם הצורה היא שונה לחלוטין. ארבעת הפעמים מרמזים על האופן שלימד משה רבינו את התורה לעם ישראל, כפי שמבואר בגמרא (עירובין נד): שלאחר שלמד משה מפי הגבורה, לימד את אהרון, ואחר כך לימד את בניו (של משה). אחריהם נכנסו זקני ישראל ולימדו, ואחריהם לימד את כל העם, נמצא שלימד משה ארבעה פעמים את התורה. הגמרא שם מסיימת את דבריה: 'מכאן אמר רבי אליעזר, חייב אדם לשנות לתלמידו ארבעה פעמים' [ואכן כבר רימזו מדפיסי הש"ס הקדמונים את הדבר הזה בעריכת הש"ס, כאשר נתנו דווקא ארבע שורות עליונות בדברי רש"י ותוספות בראש העמוד].

גם ראיתי בט"ז אורח חיים סימן תצד ס"ק א: וקורין בראשון מן בחדש השלישי. על מה שנוהגים במדינות אלו לקרות פסוק הראשון ואח"כ מתחילין אקדמות מילין כו'. יש לתמוה הרב' היאך רשאים להפסיק בקריאה דהא אפי' לספר בד"ת אסור כמ"ש בסי' קמ"ו וכל ההיתרי' המזכרים שם אינם כאן כ"ש בשבח הזה שהוא אינו מענין הקריאה כלל למה יש לנו להפסיק. ושמעתי מקרוב שהנהיגו רבנים מובהקים לשרור אקדמות קודם שיתחיל הכהן הברכה של קריאת התורה וכן ראוי לנהוג בכל הקהילות וגם ביציב פתגם שאומרים ביום שני אחר פסוק ראשון של הפטרה ראוי לנהוג כן אלא שאין הפטרה חמירא כ"כ כמו קריאת התורה: וראיתי בילקוט שמעוני תהלים פרוק כ"ז רמז תשט: דבר אחר כנגד שבעה קולות שבמתן תורה: ויהי קולות וברקים, וקול שופר, ויהי קול השופר, והאלקים יענו בקול, וכל העם רואים את הקולות, ואת קול השופר, ויענו כל העם קול אחד, וכן דוד הוא אומר שבע ביום הללתיך.

בסיום דבריו, מתייחס ר' משה מרדכי למתווה המנגינה הכללי, עוצמתו וצורתו, "יש במנגינה זו קטעים של 'שקט עוצמתי', הם באים לבטא את דברי המדרש (שמות רבה כט) שכאשר נתן הקב"ה את התורה, הציפור לא צווחה והעוף לא פרח, השור לא געה והאופנים לא עפו, ואף השרפים לא אמרו 'קדוש - קדוש', וגם הים לא נדעזע [כדרכו] והבריות לא דיברו, אלא העולם שתק והחרשו. כעין שקט עוצמתי שכזה, ניסיתי להמחיש בלחן ובצלילי."

"אך גם מהחלק המרעיש והסוער לא התעלמתי" מדגיש ר' משה מרדכי, "הלא כידוע, מעמד הר סיני נשאר חקוק כמאורע מרעיש עולמות, שקולות מופלאים ונדירים היו בו, וכך גם מובא בילקוט שמעוני (תהלים) ששבעה מיני קולות היו במתן תורה, מהם קולות וברקים, קולות שופר וקולו של העם, ולהבדיל, קול אלוקים. בליל קולות זה מתבטא בסערת הצלילים האופיינית של יצירת 'אתה נגלית'."

הוא גם לא מסתיר את התרגשותו מיצירת פלאים זו: "אני מודה לקב"ה שהכניסני לעולמה של נגינה, ובפרט כעת שהאיר עליי 'אור מיוחד ונדיר', שהקרין על הניגון המופלא הזה, שעד כה אני יודע כיצד עלה בידי להלחינו. אני בטוח, שקהל לומדי התורה יתענגו מאוד על נשמתו של הניגון, יבינו את עומק יופיו והדרו, וישירו בה את שירת לימודם."

אחת מאבני הדרך במסעותיו של עם סגולה ובתולדותיהם של יוצאי מצרים, היה במעמד הנצחי של קבלת התורה בהר סיני. בתחיתו של ההר עמדו כל העם, בגופם ובנשמותיהם, ובערפלי טוהר נגלה עליהם כבוד מלכותו יתברך, ועם קולות וברקים נתן להם את תורתו הקדושה.

לא ניתן שלא להתפעל מהלחן המיוחד 'אתה נגלית', התופס מקום של כבוד בין לחני הדיסק 'תורה בתפארתה'. לחן זה מתגלה לשומעיו כיצירה גאונית ועמוקה, סוחפת ואף מסעירה, ובהחלט מעידה היא על נחתומה כאומן בשירה היהודית. בשיאו של מעמד 'סיום הש"ס', עת הושמעה היצירה המופלאה באולמות 'אוניו', בקולותיהם הערכים של החזן הנודע הר"ר בנימין הלפגוט והר"ר משה גדליה לב, שהנעימו את תיבותיו של הפיוט בתבונת הזמר ובחכמת השיר. או אז חשו כולם את רגשות הלהט וסערת הנפש, והאווירה המיוחדת ששררה במקום אך הוסיפה נופך משלה לסחף החושים ולרוממות הלב.

"קשה מאד להיכנס לרובד השכלי של יצירה מוזיקלית" - אומר לנו ר' משה מרדכי רוזנבלום, מלחין היצירה 'אתה נגלית' - "אין לה בכלל שייכות לחלק המחשבתי של האדם, ולכן אין ביכולתי לנתח מבחינה אינטלקטואלית את הרגש החזיתי, היוצא אי שם מפנימיותה של הנפש, אולם בכל זאת אנסה, בעז"ה, להרחיב את הדברים על העומד מאחורי המשמעות האדירה שיש ליצירה זו, הן בתיבותיה והן בתבנית של הלחן."

"יש כמה מיני מוזיקה, חלקם מבטאים תחושות של הרמוניה וחלקם של ביטויי שמחה רגשית, כאשר כל אלו הם פרי דמיונו של המלחין, בלי שיש להם אחיזה במשהו מוגדר. מאידך, היצירה הזו הבנויה על פיוט התפילה 'אתה נגלית', והיא באה לתאר 'בצבעי המוזיקה' המוחשיים תמונה חיה של מעמד הר סיני, עם מוטיבים בולטים על התענוג הבלתי מוסתר של לומדי התורה, וכאן פונה ר' משה מרדכי רוזנבלום לתאר את כל שלבי היצירה, מפתחתה ועד סיומה, בעמקות מוזיקלית אופיינית: 'הפתיחה ליצירה זו מתחיל בהברה ישרה ואחידה (הטון 'לה', מתוך הדו, רה, מי, פה, סול, לה, סי), כאשר הצליל האחיד מבטא מידה של אחדות, ובמובן הרוחני מתבטאת כאן אחדותו של הקב"ה. את הנקודה הזו של אחדותו ויחודו של הקב"ה בעולם אנו מוצאים בששת ימי בראשית, כמו שנאמר (בראשית א) 'ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד', ודייק האבן עזרא' מזה שלא נאמר 'יום ראשון', כי בא הכתוב ללמדנו שנקודת ההתחלה היא האחד' וכמובא בפסוק 'אין עוד מלבדו', כלומר, אין סופיות של שורש אלוקי יחיד ומיוחד. זהו הביטוי המוחשי בפתיחה האחידה והרגועה של השיר."

'אתה נגלית בענן כבודך'...

"בשלב שני, ישנה דרמה העולה בהדרגתיות, שבמילים 'אתה נגלית' מתחילה המנגינה בטונים נמוכים ועולה ומתחזקת כאשר יותר ויותר קולות מצטרפים אל השירה האדירה, והדברים מסמנים על ההלל והשבח למלכו של עולם, כשההתחזקות והצטרפות הקולות מסמלות על הצטרפות של כל הבריאה להודיה ולשבח."

"בהמשך השיר, כשהמנגינה הפילהרמונית נשמעת כל כך רחבה ומלאה, כמו מורגשת בעליל ירידתו של הקב"ה על הר סיני, עם פמליה גדולה של מלאכי עליון, וכפי שמתואר במדרש רבה (שמות כט ח): 'מלך בשר ודם יוצא לאמירה - יוצא יחידי, נלחם - יוצאין עמו רבי רבבות, והקב"ה אינו כן, אלא כשיוצא למלחמה - יוצא לעצמו [לבדו] שנאמר (שמות טו) ה' איש מלחמה, וכשהוא יוצא לתת תורה בסיני - יוצא עמו רבי רבבות שנאמר (תהלים סח) רכב אלוקים רבותים אלפי שנאן'. השומעים נסחפים להרגשה מורוממת, וכאילו חשים את דברי המדרש לנגד עיניהם..."

מדהים ההיווכח בעובדה שתבנית היצירה אינה רדודה, וליצירתה נלווית מחשבה עמוקה ויסודית. ר' משה מרדכי ממשיך להטעים באחינו את משמעותו של כל חלק במבנה השיר,